

Forskning på det specialiserede socialområde



1. Forskning på dagsorden

Dato 10.03.2015

JPI

Tel. +45 7847 6050

Jens.Ilsoee@ps.rm.dk

jnr. 1-45-73-2-14

Der er i dag i international forskning - og til dels bekræftet i danske studier - dokumenteret evidens for effekten af en række tilgange og metoder. Det gælder bl.a. på anbringelsesområdet, for familiebehandling, misbrugsbehandling og anvendelse af recovery baseret tilgang for borgere med svær psykisk sygdom. Herudover foreligger dokumenteret evidens for metoder i forhold til afgrænsede særlige målgrupper med funktionsnedsættelser – f.eks. for konkrete faglige indsatser i forhold til børn med autisme og for rehabilitering af børn og voksne med erhvervede hjerneskader.

Socialpolitisk er der i Danmark først for alvor i de senere år sat fokus på, at de indsatser, som iværksættes på socialområdet, er baseret på evidens og om muligt videnskabelig forskning. På dette område adskiller Danmark sig markant fra f.eks. Norge og Sverige, hvor der er en langvarig tradition for social-forskning, metodeafprøvning i stor skala og omsætning af forskningsbaseret viden og metoder til praksis på socialområdet.

Der er givetvis mange medvirkende forklaringer på det manglende fokus på forskningsbaseret viden og metoder. Det er nærliggende at pege på mange års fravær af en stærk central faglig myndighed kombineret med en decentral struktur med mange driftsherrer og driftsenheder. Tilsvarende har der været - og er - et stærkt økonomisk driftsrettet fokus i både socialforvaltninger og i de sociale tilbud, ligesom der på socialområdet kun i begrænset omfang er ansat ledere og personale med forskningskompetencer. Dette gælder også det specialiserede socialområde.

Den øgede interesse for forskning og omsætning af evidensbaseret viden på socialområdet er i høj grad aktualiseret af de senere års pres på den offentlige økonomi og et afledt krav om skarpere økonomisk prioritering på socialområdet. Der er på den baggrund sat en socialpolitisk dagsorden, som går ud på at sikre, at de indsatser, der

iværksættes, virker og leveres effektivt. Der er blandt aktørerne på socialområdet bred enighed om denne dagsorden. Udvikling af viden og faglige metoder samt en systematisk anvendelse af aktuel tilgængelige bedste viden ses med andre ord som et helt afgørende spor for udvikling af både bedre kvalitet og mere effektive indsatser til gavn for borgerne.

Socialstyrelsen, som har fået en central rolle i udviklingen af socialområdet efter kommunalreformen, beskriver det som sin overordnede opgave *"at bidrage aktivt til en vidensbaseret socialpolitik, der medvirker til effektive sociale ydelser til gavn for borgerne"*. Det er samtidigt Socialstyrelsens målsætning, *"at løsning af opgaver baseres på effektmåling, forskningsbaseret viden og dokumentation – bl.a. indenfor områderne handicap og socialpsykiatri"*. Der skal særligt sættes fokus på, hvordan indsatser virker, hvad de koster, og hvordan de mest effektive sociale indsatser efterfølgende kan udrulles og implementeres bredt.

Konkret har Socialstyrelsen sammen med en række kommuner iværksat afprøvning af nye teknologier og metoder i socialt arbejde (Region Midtjylland indgår i afprøvning af MultiFunC-konceptet). Herudover har Socialstyrelsen oprettet en række vidensportaler – bl.a. "Stofmisbrugsportalen" og "Vidensportalen for Udsatte Børn og Unge", ligesom Socialstyrelsen løbende udarbejder og opdaterer vidensnotater (ABV-notater) om Aktuel Bedste Viden i forhold til specifikke temaer og målgrupper. Der er bl.a. udarbejdet ABV-notater om "Sindslidende generelt", "Stofmisbrug", "Autisme" og "Erhvervet hjerneskade".

Den socialpolitiske målsætning om i højere grad at vidensbasere de faglige indsatser, ligger tilsvarende bag tilrettelæggelsen af nyt Social Tilsyn, hvor de sociale tilbud bl.a. vurderes ud fra de sociale tilbuds valg af faglige metoder, og i hvilken grad de anvendte metoder ses at bidrage til opnåelse af de mål, som er sat for de enkelte borgers udvikling og trivsel.

2. Udfordringer

Socialområdet har en række store udfordringer i forhold til at opbygge både en kapacitet og en tradition for at udvikle, formidle og implementere ny viden og evidensbaserede metoder.

Der kan særligt peges på følgende:

- **Decentral organisering med mange enheder og driftsherrer**

Socialområdet er kendetegnet ved mange, overvejende mindre driftsenheder med meget forskellig målgruppeafgrænsning, opgaver og specialiseringsniveauer. Den decentrale organisering med mange enheder og driftsherrer understøtter ikke umiddelbart systematisk generering af ny viden og spredning af evidensbaseret tilgange og metoder.

- **Få forskningsmiljøer**

Socialområdet er ikke et velafgrænset forskningsfelt og har ikke - ligesom sundhedsområdet - særlige universitetsfakulteter med forskningsforpligtelser. I stedet findes en række mindre institutter og centre, som i forskelligt omfang og med forskellig fokus udøver forskning på socialområdet. Det gælder på nationalt plan bl.a. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, og i det jyske område bl.a. Institut for Sociologi og Socialt Arbejde ved Aalborg Universitet og under Aarhus universitet: Institut for Folkesundhed, Institut for Psykologi samt Trygfondens nye Børneforskningscenter.

Professionshøjskolerne for de mellemlange videregående uddannelser og diplomuddannelser udbygger i disse år deres forskeruddannelser (ph.d) og forskningsaktiviteter. I Region Midtjylland er VIA University College bl.a. i færd med at udbygge skolens Forsknings- og Udviklingscenter for Socialpædagogik og Socialt Arbejde, som bl.a. står for undervisning i forbindelse med ph.d.-uddannelsesforløb for socialrådgivere og pædagoger.

Fem kommuner i Region Midt og Region Midtjylland etablerede i 2010 Center for Innovation og Metodeudvikling som rammen for et samarbejde om udvikling, evaluering og spredning af evidensbaserede metoder, dokumentationsprogrammer, kompetenceudvikling og forskning.

- **Få forskningsmidler**

Der er ikke på socialområdet defineret forsknings- og undervisningsforpligtelser eller afsat særlig finansiering hertil. Forskning og udvikling skal derfor finansieres af udviklingsmidler afsat af den ordinære drift (til varme hænder) eller for midlertidige eksterne bevillinger – f.eks. fra Sats-puljen eller private fonde.

- **Få forskningskompetencer og adskillelse af forskning og praksis**

De ledere og faggrupper, der traditionelt arbejder på socialområdet – også på det specialiserede socialområde – har kun i begrænset omfang forskningskompetencer og forskningserfaringer med fra deres uddannelse. Der er heller ikke praksis for oprettelse af forskerstillinger på socialområdet, som det kendes fra universitetshospitalerne (og i dag også i et vist omfang fra regionshospitalerne), hvor der på baggrund af kontrakt mellem universitet og hospital kan oprettes stillinger i klinikken med særlige forsknings- og undervisningsforpligtelser helt eller delvist finansieret af universitetsmidler. De forskere, der arbejder med forskning på socialområdet, er følgelig overvejende ansat indenfor uddannelsesområdet – herunder universiteterne.

3. Arbejdet med forskning og udvikling på socialområdet i Region Midtjylland

Region Midtjylland er en af de største enkeltstående leverandører på det specialiserede socialområde i Danmark. Det er afgørende at regionens ni specialområder på det specialiserede socialområde arbejder målrettet med både faglig specialisering og udvikling af effektive sociale ydelser for at kunne løse stadig mere komplekse leverandøropgaver for kommunerne. Evnen til at udvikle, anvende og formidle ny viden og evidensbaserede metoder til praksis i det socialfaglige arbejde er centralt for opgaveløsningen.

Region Midtjyllands specialområder medvirker i forskellige forsknings- og udviklingsprojekter. Der er dels tale om mindre projekter, hvor specialområderne er initiativtagere og udførende, og dels projekter, hvor specialområderne indgår som part i et større projekt med en eller flere eksterne parter, og hvor specialområderne bidrager med et "laboratorium" for metodeafprøvelse og forskning.

Region Midtjylland er sammen med fem kommuner i Region Midt endvidere medstifter af Center for Innovation og Metodeudvikling, som danner ramme om et samarbejde om udvikling, evaluering og spredning af evidensbaserede metoder, dokumentationsprogrammer, kompetenceudvikling og forskning.

Nedenfor er kort beskrevet tre eksempler på igangværende forsknings- og udviklingsprojekter:

Projekt "MultifunC" – et samarbejde mellem Socialstyrelse, kommuner og region

MultifunC Midtjylland er etableret som et projekt for unge med svære adfærdsvanskeligheder – herunder eventuel kriminalitet - beliggende i Viby i Aarhus. Projektet, som henvender sig til unge i alderen 14-18 år, er etableret i et samarbejde med Herning og Aarhus Kommuner samt Socialstyrelsen. Region Midtjylland er driftsherre. I projektet afprøves og evalueres et manualiseret koncept for kortvarig intensiv socialpædagogisk arbejde med udsatte udadreagerende unge. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd står for evalueringen.

Projekt "Seksualitet og erhvervet hjerneskade" i Specialområde Hjerneskade

Specialområde Hjerneskade har iværksat et flerårigt forskningsprojekt, som skal belyse, hvordan voksne med erhvervet hjerneskade oplever vigtighed af og tilfredshed med deres seksualitet efter erhvervet hjerneskade samt belyse hvilke løsninger, udfordringer og barrierer, der er til stede omkring seksualitet for personer med erhvervet hjerneskade.

Studiet er et kombineret kvantitativt og kvalitativt studie. Undersøgelsens kvantitative del er gennemført og suppleres med interviews i 2015, som gennemføres i samarbejde med 1-2 midtjyske kommuner. Resultaterne fra forskningsprojektet publiceres. Der vil herudover blive udarbejdet en rapport med anbefalinger og et idékatalog for praksisforbedrende støtteforanstaltninger i Specialområde Hjerneskade.

Projekt "Autisme og aldring" i Specialområde Autisme i samarbejde med fem autismetilbud

Specialområde Autisme har sammen med fem øvrige autismetilbud i Danmark etableret et videnskabeligt netværksprojekt, der skal indsamle viden om ældre med autisme og give bud på pædagogiske metoder i forhold til målgruppen. Projektet forløber fra 2014 til 2018 og er støttet af Veluxfonden. Socialstyrelsen er repræsenteret i netværkets styregruppe. I netværket arbejder medarbejdere på de fem autismetilbud med praksisbaseret forskning, hvor de undersøger problemstillinger relateret til aldring og autisme. Projektet støttes af CFK – Center for Folkesundhed og kvalitetsudvikling i Region Midtjylland.

3.1 Strategi for forskning og udvikling på Region Midtjyllands socialområde

Som led i udmøntning af Socialområdets Social Strategi er der i 2014 udarbejdet en delstrategi for forskning og udvikling, som fastlægger de overordnede rammer for forskning og udvikling på Region Midtjyllands socialområde.

Strategien tager udgangspunkt i følgende:

- Region Midtjyllands specialområder har som store driftsorganisationer på det specialiserede socialområde både mulighed for og forpligtelse til at stille data til rådighed for

forskning og til selv at udvikle, anvende og formidle viden om indsats og resultater i det socialfaglige arbejde.

- Forskning og udvikling skal målrettes områder, hvor der er forventning om, at en fokuseret forsknings- og udviklingsindsats kan føre til bedre kvalitet og mere effektive ydelser.
- Som leverandør på det specialiserede socialområde har Region midtjylland en særlig forpligtelse til at bidrage til formidling af et samarbejde med kommunerne om forskning og udvikling.
- Ny viden skal formidles og omsættes effektivt.

Med Strategi for forskning og udvikling på socialområdet iværksættes en række initiativer, som vil bidrage til at styrke forskning og udvikling i specialområderne.

De centrale elementer i strategien er følgende:

- Der skal på relevante områder iværksættes litteraturstudier og indhentes praksiserfaring fra både danske og udenlandske universiteter og videnscentre, som skal gøres tilgængelig for praksis via en kommende forskningsstøttefunktion og et nyt intranetsite.
- Specialområderne skal sikre, at nyeste faglige viden systematisk inddrages, når der etableres tilbud for nye målgrupper eller iværksættes nye specialiserede indsatser.
- Specialområderne skal sikre, at det udviklingsarbejde, som løbende iværksættes i relevant omfang, tilrettelægges med henblik på generering og opsamling af systematisk viden og handleanvisende anbefalinger det vil sige indenfor følgende rammer:
 - Der skal være en problemformulering og en afgrænsning af det undersøgte baseret på et teoretisk og/eller erfaringsmæssigt grundlag.
 - Der skal være et begrundet metodevalg.
 - Der skal være en systematisk dataindsamling.
 - Der skal være en systematisk databearbejdning i form af konklusioner og evt. handleanvisende anbefalinger.
- Specialområderne skal udarbejde en plan for forskning og udvikling i specialområdet og i den forbindelse tage stilling til organiseringen af forsknings- og udviklingsarbejdet.
- Alle specialområder skal til stadighed have mindst ét større forsknings- eller udviklingsprojekt i gang med sigte på publicering.
- Der skal etableres et netværk for ledere og medarbejdere, der arbejder med forskning og udvikling. Netværket etableres på tværs af specialområder og mødes med faste intervaller. Netværket understøttes af en tovholder med baggrund som forsker. Møderne tilrettelægges bl.a. med oplæg om igangværende og afsluttede forsknings- og udviklingsprojekter, gensidig erfaringsudveksling og sparring, videnskabsetiske spørgsmål, undervisning i litteratursøgning og fundraising mv.
- Der skal årligt holdes en præsentations- og videndelingsdag for ledere og netværket for forskning og udvikling m.fl.
- Der skal årligt udarbejdes en rapport om forskning og udvikling på socialområdet.
- Der skal etableres en forsknings- og udviklingspulje for det regionale socialområde indenfor de udviklingsmidler, der er afsat i de sociale tilbuds takster.
- Der skal advokeres for, at der i større omfang kanaliseres forskningsmidler til det sociale område – og om muligt etableres stillinger med forskningsforpligtelser i socialt regi med tilskud.
- Socialområdet skal senest primo 2016 holde en national konference om forskning på socialområdet.

Socialområdet strategien for forskning og udvikling er under implementering.

Det er herudover besluttet i 2015 at holde en række temamøder i specialområderne, hvor man drøfter udfordringen ved som organisation at arbejde med at udvikle, anvende og formidle viden og evidensbaserede metoder til praksis i det socialfaglige arbejde samt hvilke initiativer, man i specialområderne vil arbejde med indenfor følgende tre spor:

- Styrke den faglige videnskulturen.
- Anvende specifikke evidensbaserede metoder.
- Arbejde evidensinformeret i daglig praksis.

3.2 Perspektivering

Region Midtjylland har med Strategi for forskning og udvikling på socialområdet sat forskning på dagsordenen og påbegyndt en vej, som er ambitiøs i lyset af de vilkår, regionens specialområde er underlagt. Det vil i den kommende tid være en central udfordring at løfte forskning og udvikling gennem konkrete forsknings- og udviklingsprojekter og ikke mindst skabe en stærkere faglig platform for forskning og udvikling gennem nye partnerskaber med kommuner, forsknings- og videnscentre mfl.

På ønskelisten kunne være, at der landspolitisk tilsvarende blev sat fokus på, hvordan man styrker forskning på socialområdet, at der f.eks. oprettes helt eller delvist finansierede forskerstillinger i tilknytning til specialiserede driftsmiljøer (særlige ressourceinstitutioner) med pligt til forskning og formidling, at der afsættes midler til kompetenceudvikling og dannelse af forskningsnetværk samt til særlige puljer til forskning og metodeudvikling/-afprøvning på socialområdet.